

ПАВЛІЧЕНКО Мирослав

здобувач наукового ступеня магістра
за спеціальністю «Культурологія», НаУКМА

Кобзарство-лірництво в Пострадянському Світі

Постановка проблеми. Кобзарство-лірництво є однією з найважливіших віх нашої культури. Саме кобзарі-лірники є носіями нашої пам'яті та побудниками української ідентичності. Вони ті, хто міг підіймати цілі села на повстання. В армії УНР, у різних отаманських загонах, навіть у лавах «червоних» були кобзарі. Яка б не була влада на території України, вона прекрасно розуміла небезпеку кобзарів.

Виклад основного матеріалу. Після падіння УНР радянська влада використовувала кобзарів у пропагандистських цілях. Проте одночасно з цим тоталітарний режим систематично прагнув їхнього знищення. Це було зумовлено розумінням влади, що кобзарі це не лише носії козацьких думи чи псалмів, а й авторитети серед тогочасного населення, яке не лише отримувало новини, але й мотивувалося до активних дій.

Розправляючись фізично з кобзарями та вводячи різні обмеження на їхні подорожі та використання інструментів, влада не досягла бажаного результату. Тому був обраний інший шлях: уведення кобзарства в маргіналізовану сферу через створення контрольованих ансамблів, ліквідацію традиційної кобзи та ліри, а також впровадження хроматичної бандури. Ця політика виявилася ефективною з плином часу, оскільки акценти змінилися: тепер кобзарі стали просто музикантами, які одягли шаровари й виконували свої «дивні» композиції для представників партії.

Такий хід подій призвів до того, що майже нічого не відомо про кобзарство або навіть забуто. Сучасний українець асоціює образ кобзаря саме з тим, який був сформований під час радянського періоду. Цей образ не викликає в пам'яті жодних справжніх асоціацій; він лише закріплює стереотипні уявлення про це явище. Як результат, кобзарство сприймається як вже завершене й нецікаве.

Академічна спільнота виявила відчутний холодний підхід до кобзарства-лірництва, не ведуться дослідження або етнографічні розвідки з метою розкриття справжньої сутності тих, хто зберігав нашу пам'ять

та утверджував нашу ідентичність. Першими, хто розпочали розкривати їхню історичну сутність, стали аматори, що, безумовно, принесло новий потік інформації та відкрило нові можливості. Проте важливо враховувати, що аматори, позбавлені серйозної освіти та методології, часто деформували уявлення про кобзарів, руйнуючи інформаційну цінність та формуючи свої власні наративи.

Ще більша небезпека в дослідженні кобзарства-лірництва — це ре-сентимент, який набуває непередбаченого розквіту, особливо зараз, під час активної «деколонізації». Поки ми виходимо за межі уявлень про кобзарів-лірників як представників «шароварщини», можемо потрапити під вплив іншої деструктивної сили, а саме уявлення про кобзарів-лірників як страждальців — особливо це демонструє фільм Олеся Саніна *«Поводир, або Квіти мають очі»* (2014). Це, безумовно, має сенс, проте погляд з такої односторонньої перспективи також є неправильним. Кобзарі-лірники мали значну соціальну силу, а тому це стосується також інших віх культури, треба тримати баланс між жертвою (недієвим) і дієвим.

Висновки. Ось чому важливо розпочати комплексне наукове дослідження кобзарства-лірництва, дотримуючись академічних норм, з метою виведення цієї важливої культурної сфери з туману пропаганди. Це не лише дасть змогу нам здобути значну кількість інформації для подальших досліджень, але й зміцнить основи української ідентичності та її культурної пам'яті.

Abstract. The report emphasizes the importance of kobzar-lyrnyk tradition for Ukrainian culture and examines the Soviet government's policy, which simultaneously utilized kobzars for propaganda while seeking their eradication. This strategy distorted the perception of kobzar-lyrnyk tradition, associating the contemporary image with Soviet stereotypes. The report calls for scholarly research to restore the authentic history of kobzar-lyrnyk tradition and determine its significance for Ukrainian identity and cultural memory.